

Kemény Zsigmond

FÉRJ ÉS NŐ

(1851-1852)

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis u. 6/B.

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-37-0

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

ELSŐ RÉSZ

1.

Keselykő, egy gyönyörű kárpáti völgynek északkeleti sorompója, sokképp tudja a köztiszteletet igénybe venni.

Föl sem hozva geológiai érdekességét, most csak nagyúri külalakját említem, mely oly barátságosan komoly, oly büszkén leereszkedő, oly zord-kecses, hogy ki-ki átláthatja, miként hegyünk többre van teremtvé, mint név nélkül élni szerény rokonai, a zöld fürtű szomszéd bércek mellett, s arról is ki-ki meggyőződhetik, hogy nevét csupán valami arisztokratikus lénytől, minő az oroszlán, párdúc vagy kesely, volt szabad kölcsönöznie.

Akadtak ugyan néhány ócsárlói - s melyik magasság nincs vádagnak kitétetve nemcsak az erkölcsi világban, de a földírásban is, hol tudtomra csupán egy nagy havas hívatik szűznek, míg a boszorkánykő címével legalább száz bérc van megbélyegezve -, és ezen ócsárlók nem átallák a mi tiszteletreméltó hegyünket ügyetlen, sőt gúnyos nevekkal is illetni.

A németek, kik eszöket vesztek egy kilátásocskáért - vonatkozzék bár az a polgári életben hivatalokra vagy a természet regényes keblén szép partikra - hegyünket "Hiúszsem"-nek bérnálták, talán azért, mert düledék-varának ablakaiból messzebb lehet a délnyugoti vidékek

tündéri völgyeibe tekinteni, mint a kárpáti havasok még emelkedettebb pontjairól.

A szolgasághoz szokott tótok pedig Keselykőt földesúri tilalom dacára is "Tevehát"-nak nevezték, mire őket hihetőleg az a körülmény vezette, mert hegyünk rövid horpadás által összekapcsolva van egy kopár, de szintén süveg alakú bérccel, s emiatt bizonyos látpontról hasonlít a kétpúpú teve hátához, kivált oly emberek fogalma szerint, kiket a költészet álomországában is csak a terűhordás eszméjéből fölmerülő képek vesznek körül.

Azonban még itt sem állott meg a névfaragók viszketege. Mert a galíciai kereskedés egyik útvonala az általam említett kárpáti völgytől nem messze esván, történt néha, hogy Keselykőhez borszállítók vetődtek, s ezek látva, hogy tisztelt hegyünk homloka gyakran füstölög, hebehurgyán "Iszákos"-nak keresztelték őt. Él nélküli gúny volt ez, mely annál kevésbé sérthette hegyarisztokratánk tekintélyét, minél bizonyosabb, hogy ama nagy lakomán is, midőn az egész világ leitta magát - értem a vízözönt -, Keselykő nemcsak lábon tudott állani, de természetbúváraink véleménye szerint oly hideg nyugalommal nézett a világmámorra, mint a történelmi híró Ararát.

Örömmel mondhatom olvasóimnak, hogy mind e hasztalan és pórias nevek, bár nem egy pártolóra találtak, lassanként kopni kezdenek, s végre kimentek divatból. És midőn őfelsége, a szász király, a Kárpátokat személyes jelenlétével boldogítani kegyeskedett, már Keselykőt a germán elem sem merte többé Hiúzszernek hívni, és a

magas egyén tulajdon irónjával jegyezte úti naplójába, hogy hegy-mágnásunk valódi neve sem Hiúzssem, sem Tevehát, sem Iszákos, hanem kizárólag Keselykő.

Vajha a fényes bárói család, mely Keselykőt völgyestül és kilenc faluval együtt bírta, neve iránt ily diadalmasan oszlathatott volna szét minden homályt! De ne térjünk oldalösvényekre és haladjunk nyugalommal elbeszélésünk országútján.

Az özönvíz előtti forradalmak semmit kísértetlen nem hagytak, hogy Keselykő felső körzetét inkább méltóságossá, mint mosolygóvá tegyék.

Csúcsa óriás gránitdarab volt - sötét, mint a velencei márványpaloták homloka, és innepélyes, mint egy francia Connétable, midőn egész fegyverzetben állott a trón mellett, képviselvén a lovagrend tekintélyét.

Alább nagy kőszelvények heverték vihardúlt dombokon, esőmosások körül vagy mély földrepedések fölött. A hegy derekát pedig csallit-öv keríté, mindig emelkedőbb és élénkebb növényzettel, mely utoljára sűrű bükkerdővé változott, s habzó sötétzöld uszályként borítá Keselykő ormos tövét, és veté fodrait a völgy teknőjébe.

Azon hegy-gyökerek közül, melyek a völgybe terjedtek szét, s néhol ahhoz simulni látszanak, míg máshelyt földagadván halmokká csomósodtak, a legvégsőn ódon jellegű, de új úrilak álla, építési modorával inkább a régi idők iránti rokonszenvet árulván el, mint korunknak

kényelemvágyát, mely készítményeinél a művészetet a célszerűség és jövedelmezés szolgáléányává tette.

Az úrilak közepén karcsú torony volt, s a két pavilon, mely törpébb házsorokat kötött a főépülethez, szintén hegyes toronnyal ékeskedék. Ez a béke napjaiban készült műnek harcias kifejezést adott, mely még jellemzőbbé vált azon körülmény által, hogy a domb párkányánál egy omlatag kőárok vonulván el, az udvar kapuját híd kapcsolta a völgy teknőjébe mélyedő úthoz.

Kísérjük ezen árkot törvényes és ősi tulajdonosáig, Keselykőig vissza.

Míg sűrű csapadék közt hág mindig fellebb, évek óta beiszapolt medrének szélein a cserszínű és zöld gyíkokat - az állatvilág e lazzaroniit, kik örökké meleg s verőfényes helyeken szeretnek heverni - puha vánkosl mohos kövekkel kínálja. Néha egy-egy kígyó is vetődik falrepedései közé, hol tudniillik porfészket és titkos járdát találhat magának, s figyelőn, vizsgálódva üti ki fejét az útilapuk árnyékos levelei megöl. Hol a tenyészet már sivárrá válik, mert Keselykő felsőbb vonalai kezdődnek - az árok vagy szirtdarabokkal van befedve, vagy esőmosásoktól elhordva; de helyette az ember alkotó kezének más jelei lépnek elő, szintén dúlt, szintén csak félig ösmerhető formákkal; itt egy töltés, ott egy hegyút maradványa; itt egy alap, melyen hihetőleg bástya nyugvék, ott egy tört ív, mely hajdan boltozatos kapu lehetett. Végre gránitkőbe vésett lépcsők mutatkoznak, s a vándort a hegy hátulsó oldalára vezetik, s onnan egy

romvárba, mely Keselykő tar homlokának királyi koronája.

S nem gyönyörű-e az omladék ablakaiból a kilátás, ha mellőzzük is a tájkép utóterét a havasok felhőkbe olvadó körrajzaival s mindennel együtt, mi a szélesbe, a végtelenbe vonul, hogy a néző képzelődése által nyerje vissza azon idomokat, melyeket a távolság betakart, és azon elevenséget, melyet róla letörölt?

Elöl a domb kastélya ablak-erkélyes pavilonaival, karcsú tornyaival és a napsugároktól szikrázó érclemez kúppal; a völgy szalagján kilenc falu, tizenhatodréti kiadású, de nem ízlés nélküli házakkal; a háttérben pedig erdőtakart hegyoldal fűrész- és őrlőmalmok vízerecskéivel, melyek majd különválnak, majd összebonyolódnak, és a fagyókerek s keskeny nyílások közt kígyózva, végre a völgy síkját keresik fel, hogy gyors árjaiknak ezüst tükrét a várromnak hódolatul bemutatván, egészen más hegyszerkezet közé rohanjanak, egy idegen és távol fekvő rónán nagy folyammá egyesülni.

Keselykő a kárpáti völgy falucskáival a Kolostoryak uradalmát tevé, s hogy ezzel a bárói család gazdagságáról még semmi különöst nem mondtam, kitetszik azon világtapasztalásból, miszerint a hegy-arisztokraták a vagyon gyarapodásának soha nagy barátai nem voltak, s bár helyzetüknél fogva a lovagvárat a megtámadók ostromszereitől hűn védelmezték, de az oltalmuk alá vonult falukat a legnagyobb ellenségtől, mely folytonos nyugtalanításaival az élet minden percét kényelmetlenné

teszi, értem a szűkölködést, meg nem szabadíthatták. Ez szigorú természeteikkel össze nem fért.

Azonban, ámbár Keselykő a történet szerint kincstáráról annyira elhíresedve sohasem volt, mint például Sárospatak, mégis a Kolostoryak büszkeségre, elég okkal bírtak, mert az egész Felföldön a legvegyületlenebb és a legrégebb családnak voltak kikiáltva.

Míg a XVIII. század kétkedő szelleme - mely a történeti jogok alapjait támadta meg, s ha le nem dönthető, nevetségessé tenni iparkodék - hazánkban el nem kezdé hódításait: addig senki sem irigylé a keselykői földesurak azon boldogságát, hogy keresztelőkor mindig az egész vidéket a vár éttermébe gyűjtötték, s miután innepélyesen iktaták a kis oltóág nevét az ágas-bogas családfába, oly áhítattal néztek a bejegyzett betűkre, mint a tűzimádó a hajnalra vagy a beduin egy örült által készített talizmánra, mely őt a halál ellen biztosítandó.

De 1783. év június havának 2-án ezen öröme is megzavartaték, sőt nevök felett szintúgy perpatvarba keveredtek, mint Keselykő.

A dolog ekként történt.

Néhány nap óta az uradalmi ispánnál egy külön ifjú tartózkodék, ki Franciaországban végzé tanulmányait, s most reggelenként holmi burjányok, árva virágok és hasznavehetlen kövek miatt a hegyek tetejére mászkált. Gáspár, az öreg gazdatiszt, Norbertet - mert így hívták

vendégét - nagy táskáján kívül, melyet egy fapénzt sem érő gyomokkal töltött meg, még két okból hitte üresfejű szélúrfinak: először, mivel öméltóságának csakúgy köszönt, mint a várkáplánnak, a várkáplánnak csakúgy, mint a várnagynak, és a várnagynak csakúgy, mint a várhajdúnak; másodszor pedig azért, mert könyvéből örökké rémséges kacaj közt olvasgatott, mi azonkívül, hogy szokatlan volt, gazdatisztünk nézete szerint még az illedelmet is sérté. Az öregúr tudniillik, ámbár a betűket alig ösmeré, tapasztalt férfiú lévén, jól tudta, hogy minden nyomtatás, ha nem forog a prókátorok kezében, más nem lehet, mint vagy breviárium és imádságos könyv vagy az antikrisztus magasztalására célzó eretnek-irat; ennél fogva vagy áhítatosságot vagy szent bosszankodást keresett az olvasók arcán, mint talált a várkáplánén. Norbert a nap melegebb részét az uradalmi személyzet éttermében egy karszéken henyezte át, s minthogy a vén ispán hivatalos foglalkozásait - melyek a robot felrovására és apró hasznobéri kötésekre vonatkoztak - többnyire itt intézte el, természetes vala, hogy megütközéssel hallá az örökös vihogást, mely a karszékéből füleibe robbant.

- Ugyan, ifjú úr! - kérdezé egyszer elégyületlenül. - Ugyan min tud oly istenigazában nevetni?

Norbert fölvette arcát könyvéből, s miután Gáspár uram bámész vonalaira tekintett, és zsebkendőjével megtörlé szemét, melyből a mértékletlen nevetés könnyet facsart: - Nem dicső-e - mondá röhögve -, hogy III. Achmed szultán, Iván orosz cár, Károly Eduárd angol trónkövetelő, Lescsinszki Szaniszló lengyel király és Tódor, Korzika királya együtt ebédelnek egy velencei korcsmában, s az öt

koronás fő közül senkinek sem volt több pénze, mint nekem és urambátyámnak?

- Óh! Az hihetetlen - válaszolá Gáspár, fejét oly huzamosan lógatva, mintha óramozdony lenne, melynek a csodálkozás jól felhúzott kerekei miatt közelebből megállani nem lehet.

- Dehogyan hihetetlen - erősíté Norbert -, sőt bizonyosan tudom, hogy közülök egyiknek Candide alamizsnát adott, mert különben ebédét ki sem fizethette volna.

Gáspár arca még hülébbé lőn az ámulás miatt, s az idegen a vén ispán őszinte kedélyében gyönyörködve folytatá: Candide megvárta, míg az őt uralkodó a vendéglőből elment, s aztán Merlinhez, ki útitársa volt, fordulván, kérdé: nem vala-e érdekes mai napunk? Merlin könnyel tudakolta: miért? Mert őt királlyal ebédeltünk, válaszolá Candide. Én, jegyezte meg Merlin vállvonítva, az egész ebédben érdekesnek azt találtam, hogy az ételek nem voltak rosszul készítve.

- Ez a Merlin bizonyosan udvari bolond lehetett - mondá Gáspár botránnyal.

- Sőt, a világ legnagyobb bölcse volt, mint a tudós Voltaire állítja.

Gáspár, mihelyt a várkaplással, kinek feje a méltóságos báró véleménye szerint is káptalan volt, találkozék, rögtön elbeszélte Norbert közleményét.

Hyacinthus páter, bár rendesen csak a keresztény atyák nagy-negyedrét könyveivel foglalkozott, figyelmeztetve volt Voltaire munkáira *Tanácsadások a jeruzsálemi útra* című szatírája által, mely kétségkívül a legélesebb gúnnyal volt írva. Azon perc óta, hogy a tisztelendő úr e könyvet átolvasta, nem kímélt semmi fáradságot a híres franciának többi munkái után nyomozni, s bizton remélte, hogy még valaha neki is alkalma lesz azokból egy-kettőt innepélyesen megégetni. De a kaján sors úgy akará, hogy Keselykő vidékén minden földesúr többnyire csak Werbőczivel, Husztival, a *Lőcsei kalendárium*-mal vagy legfellebb a *Murányi Venus*-szal foglalkozék, s így a várkaplán reménye lassanként egy szép, de elérhetlen ábránddá lőn.

Képzeltetni tehát, mekkora örömet okoztak neki a gazdatiszt hírei, ki az őt király nevét elfeledte ugyan, azonban Candide-ra, a bőkezű utazóra jól emlékezék.

Hyacinthus páter a báróhoz sietett, ki éppen nője betegága mellett ült, s afelett törte fejét: vajon a családfa melyik tekintélyes tagja igényelheti leginkább, hogy a másnap kihirdetendő kereszteléskor druszát nyerjen?

A várkaplán értesítése mondhatlan fájdalommal tölté el a vár urát, mert meg volt győződve, miként a páter kegyes kötelességet akar teljesíteni, midőn egy vallástalan könyvet máglyára kárhoztat, de másfelől azt is belátta, hogy ily igazságszolgáltatás csak a vendégi jog botrányos sérelmével hajthatatik végre. Norbert tudniillik csupán azért kért engedelmet a vár helyett az uradalom tiszti épületében lakni, mivel ez a völgyben fekvék, s több

kényelmet ígért fűvészi és ásványtani kirándulásokra. Következőleg ő szorosán véve a bárónak s nem az ispánnak vala védszárnyai alatt.

Hosszas szóváltás közt, melyben a bárónak lehetlen volt örök boldogsága iránt néha aggodalomba nem esni, utoljára mégis sikerült az arany középutat kitalálni, mely mind a várurat, mind a vár káplánt, mind az egyházi, mind a háziúri kötelességeket félig-meddig kielégítette. Gáspárra bízott tudniillik, hogy szabad alku által, s a rendes árnál, ha szükség, többet is ígérve, tegye magát Voltaire munkájának tulajdonosává. Hyacinthus páter aztán égesse meg a veszélyes iratot - de csak titkon. A báró pedig azért, mert a nyilvánosságot, mely egyedül adott volna ezen eljárásnak nagyszerű jelentékenységet, világi tekintetek miatt gátolta, készíttessen egy új palliumot, minthogy a régi a hosszas viselet miatt különben is színét veszttette.

Ily diplomáciai sürgések közt derült fel a keresztelés napja, mely egyszersmind a családfába oltás innapi szertartását vona maga után.

Rossz utaink dacára is temérdek vendég gyűlt Keselykőre. A várterem hajtekercses és kontyas, azaz férfi és nő vendégei sorában csak egy vala, ki arcán elég tiszteletet, öltözetén elég innepélyességet, társalgásában elég feszt nem árult el, tudniillik: Norbert.

Ő, mint mondám, levetvén magáról az előítéleteket, most sem tartotta szükségesnek a szokottnál csinosabb ruhában jelenni meg. Mert minden gond, melyet nyakkendője

csokrára vagy megtágult mellénygombjainak fölvarrására fordított volna, nézete szerint, az új tanok elleni hittagadás lenne.

Pongyola viselete a várban mindennek feltűnt, kivéven természetesen a bárót, kinek elég életbölcssége volt semmi olyast észre nem venni, mely által magát megsértve kellene találnia.

Az innepély tehát háborítás nélkül folyt le, ha Hyacinthus páter bosszankodását beszámítatlan hagyjuk, kinek Norbert megbizonyítani törekedett, hogy Marco Polóig az emberi nem apja, Ádám volt a legnagyobb utazó, mert a paradicsom az Eufrátesz és Niger közt fekvén, minthogy e két folyam egymástól ezer mérföldre esik, tehát csak arra, hogy édenkertjéből kimehessen, néhány száz mérföldet kellett gyalogolni, s pedig nagyon gyorsan, minthogy az angyal tűzszablyával kergette.

E nyomorú éket senki sem akarván forgásba indítani, Norbert már a völgyben sétált a tisztalak felé, anélkül, hogy különködéseivel figyelmet gerjesztett volna.

Midőn a kapuhoz ért, Gáspár látta meg, ki hamarabb hagyván oda a várt, már a kőpadon pihent egy kevéssé vörhenyeg arccal bor vagy fáradtság miatt.

- Minden jót, urambátyám! - szólítja meg ezt nyájasan.

- Hasonlóképpen, fiatal úr! - válaszol Gáspár illendő tisztelettel. - S hogy töltötte a mai délutánt?

- Csaknem úgy, mint ma egy éve.

- S akkor?

- Akkor a dijoni tébolydát látogattam meg.

Gáspár köhintett, és kipödré bajuszát.

- Mondja meg, urambátyám, ki volt az a Kolostory Zuárd?

- Miért kérdi az ifjú úr?

- Mert a vendégek sokat emlegették.

Gáspár, bár a dijoni kerek-épületre vonatkozó szavak által sértetek, mégsem tudott ellentállani a kedvező alkalomnak, mely a bárói család ódonságának kiemelésére nyílt.

- Kolostory Zuárd - mondá fontos arccal - törzsöke volt ama híres famíliának, melynek egyik méltóságos tagját a mai szent napon keresztelte meg a tisztelendő Hyacinthus atya. Midőn a magyarok ezt az országot visszafoglalni akarták, mielőtt a sík földre leszállottak volna, mint a famíliai levéltárból kitetszik, Ungvárnál felakasztották Laborcot. Zuárd önegysága vala, ki a tót vezért öléebe ragadta, és egy görbe fa éléebe vivé, hol egyedül igazította el azt, mire hasonló körülmények közt legalább három emberre lett volna szükség. Ily hősi tett magára vont a nagy Árpád figyelmét, olyannyira, hogy őfelsége barátságosan megveregette Zuárd önegységának vállát, és

az egész sereg hallatára mondá: "Kemény gyerek ez a Zuárd."

- Már ezt rendkívül szeretem - kiáltá Norbert hangos kacaj közt.

Gáspár megint rosszat sejtett, és verhenyeg arca még pirosabbá vált.

- S tudja-e, urambátyám, miért szeretem?

- Honnan találhatnám ki az ifjú úr különkségeit?

Norbert megveregette a vén ispán vállát, szintúgy, mint Zuárd önagyságát Árpád. - Én bizony csak azt szeretem - mondá nevetve -, hogy urambátyámnak históriája által egy szenttel apadtunk meg. Mert ha a magyarnak Árpád alatt Kolostoryja vala, akkor bizonyosan kolostora is volt, több vagy kevesebb szerzetesekkel. S ennél fogva nem Szent István alapított először kolostorokat és apátságokat, és így önként következik, hogy kanonizáltatása tévedésből történt.

Gáspár hosszúra tátotta száját, de míg abból illendő terjű és súlyú hang jöhetett volna, már a szélúrfi rég ott hagyta őt, s gyors léptekkel sietett szobájába, hogy poggyászait összerakva, másnap reggel a hegyeken gyűjtött tudományos kincseivel új tájékokra indulhasson.

Hyacinthus páter, ki még hét óra előtt lépett a tisztilakba, *Candide* átengedése felett végeredményhez jutni, csak hült helyét találta Norbertnek.

Leírhatlan volt megütközése.

A hang a gyors közlekedési eszközök közé tartozik, mert a gőzkocsinál tizenhatszor sebesebben halad, s ha még az a különös szerencséje is van, hogy a legfürgébb ördögnek, az élcének lett postaszekerévé, már akkor oda is elnyargal, hová az okos gondolat egész életében nem juthat.

Miért csodálkoznánk tehát, ha az öreg báró csakhamar tapasztalni volt kénytelen, hogy a kunyhó is - mely az eszmék világától legmesszebb fekszik - szintúgy, mint a palota - mely magát a behatások ellen, midőn azok érdekeit bántják, áttörhetlen közöny által tudja elzárni, hinni akarta, miszerint ha Árpád alatt Kolostoryak voltak, kellett kolostoroknak is lenni, ha pedig kolostorok nem voltak, Kolostoryak sem lehettek.

Senki sem hirdette, senki nem támadta meg a veszélyes nézetet, nem folyt fölötte vita vagy kölcsönös értesülés, s mégis rögtön hódított, és dönthetlensége sokaknál oly kicsinált dolognak látszott, mint hogy télen nem zöldül a rózsabokor, és a harmatcsepptől még soha egy gyermek sem égette meg ujját.

Hová forduljon a báró, kit hívjon párbajra, kin vegyen fényes elégtételt, miután Norbertnek a Kárpát hegyágazatai közt híre-nyoma eltűnt? Ezek oly kérdések valának, melyek iránt elég világosságot Gáspár uram nyomozó esze és Hyacinthus páter éles logikája sem deríthettek.

Vége, a báróné ellennyilatkozata dacára is - ki szeretne ugyan a családfát, de a várban magára maradni unta - hosszas tanácskozás után elhatározva lőn, hogy a báró a páterrel tüstént szekérbe ül, és a haza minden káptalanainak, konventeinek s hiteles helyeinek levéltárait kikutatván, megmutatják a kételkedő világnak, hogy a Kolostory nemzetség törzsőke sajátlag nem is Zuárd volt, de vagy Phraates parthus király, vagy - mint némely gyanításokból hozzávetni lehet - maga a nagy Cyrus.

Hyacinthus páter elvállalta az összegyűjtendő adatokból terjedelmes sztemmatografiát készíteni; Gáspár pedig a várkapornában esküt tőn, hogy az uradalmi gazdaságot felügyelet nélkül is híven fogja vezetni.

Hat hónap múlva tértek kutatóink vissza.

A völgy torkánál, hol az út tompa szögletben törik meg, s Keselykő felé fordul, diadalív emelkedett volna; az uradalmi faluk harangjai ünnepélyesen zúgnának; a vár ősz homlokáról három régi, de most kitisztított ágyú dörgene üdvözlöt; a várkapunál a várnagy, az udvari személyzet nevében, s a folyosónál, hol a kőlépcsők kezdődnek, több vidéki ügybarátok tartanának rövid, de velős szónoklatot; végre az étteremben maga Gáspár átnyújtáná a szomszéd mezőváros oskolamesterének segélyével készült és kemény borítékba kötött számadásokat; mindez, sőt sokkal több vala történendő, ha Hyacinthus páter előre értesítette volna a méltóságos uradalmat a megérkezés határnapjáról; de így ünnepélyes

öröm helyett csak a nő ölelő karjai fogadák a véletlenül és késő estve hazatért bárót.

Mi szükség volt egy hű, egy rokonérzelmű nő vigasztalására, vagy általában történtek-e oly nyilatkozatok, melyek bánatát tanúsíták a férjnek és részvékeny szívét a még mindig szép, bár többé nem fiatal hitvesnek? Ezen kérdések homályosabb sejdítésekre s titkoltabb körülmények kémlelésére vezetnének, hogysem irántok ariadnéi fonal nélkül tájékozhatnók magunkat.

Annyi igaz, hogy a báró fél év alatt sokat változott.

Arca sötétsárgává lőn, és oly komoly kinyomatot nyert, mintha ércöntet lenne. Szemei sokat vesztek tüzőkből, mélyebben vonultak üregeikbe, s ritkán mutatták más tükrét a léleknek, mint azt, melyből fél-álmos merengés tekint a múlt ködképeire. Feje gyorsan szürkült, öltözéke naponként pongyolábbá vált, foglalkozásai apadtak, s néha egész délutánokat a karszékben töltött anélkül, hogy a körüle levők társalgásában részt venne. Orvosa kedélykórnak tulajdonítja a várúr állapotát, mely mindinkább süllyeszté a marasmus senilisbe, azon aléltságba, mely néha hosszú étellel frigyessülván az ég legigazságtalanabb átka, mert zsibbadt lelkünkben ki nem oltja a rokonszenvet, míg azok, kikhez ragaszkodunk, rendre megszűnnek minket szeretni - hibánkon kívül, s mégis úgy, hogy hidegségökért szívüket nem vádolhatják.

Hyacinthus páter akkor is, midőn a világ kihagyta a bárót számításából, és a rokonok csak egy karszékbe festett s

életnagyságú családképnek tekintették, nem szűnt meg őt ápolni, s amennyire lehetett, felderíteni.

Most vallásos vitatkozásokba vonta, s ez nemévé vált a frottírozásnak, mely sok súrlás által végre a zsibbadt létebben élénkebb vérforgást idézett elő; majd viszont fontos arccal jelenté, hogy Kollár a régi magyar nemzetségekről nagy munkát szándékozván kiadni, tőle a Kolostoryak címeres pecsétjéről lenyomatot kért.

A gróf változó kedéllyel hallgatta az ó-családokra célzó szavakat; néha mosolygottak ajkai, s egészségesebb szín terjedt kimerült vonalaira; máskor nyugtalanság lepte meg, előnyújtá fejét, összehúzta homlokredőit, mint az, ki egy suttogó és homályos beszédben ellentmondásokat akar keresni. Voltak percek, midőn sötétfekete szemei, mint a bolygó tűz, a terem küszöbéről a plafonra, onnan az ablak keresztköveire és a nap sugáritól csillogó üvegkarikáira tévedtek, s ilyenkor, mintha a világosság, mely rézsútos szalagot vetett a szobába, és ezüsthullámain milliárdait a fényporoknak hintáztatta, egyszersmind a lélek árnyai közé is beszötte volna magát, Kolostory báró megdörzsölte homlokát, Hyacinthus páterre tekintett, s elérzékenyülten sóhajtá: Vana est gloria mundi!

A jámbor pap nem mulasztotta el e méla eszme ellen szokott megjegyzéseit elősorolni, melyek részint a pannonhalmi levéltár hitelességének kétségbe hozásából, részint azon észrevételből állottak, hogy egész Európa véleménye szerint már a régi családok közé tartozik az, mely a XV. századig fel tudja vinni őseit.

- Aztán - szólt ilyenkor - vegye szívére méltóságod, hogy a leszármazások kikeresése körül egyiptomi sötétségben él az emberiség. Még az idén szándékozom a szemmatográfiát új alapokra fektetni azon értekezésemben, mely által világosan kitüntetni fogom, hogy a Kolostory-család miként terjedett szét a Meótisz tavánál, miként bocsátott különböző ágokat Etelközbe, miként szállott le Ungvárnál hazánk tereire, miként süllyedett a sors mostohasága miatt itt örökké mélyebb feledésbe, míg végre Corvin Mátyás alatt ismét a szent korona tagjává vált. Igen, én bebizonyítandom, a pannonhalmi apátúr dacára, hogy Kolostory Zuárd nem ábránd, nem lénykép, nem agyrém, hanem valóságos ős, kinek más vezetéckneve volt, mely csak azért veszett el, mert az előkori magyar betűknek elolvasása iránt még nem vagyunk tisztában.

Az öreg báró ezen okoskodások alatt kételkedően csóválta fejét, s lassankint visszasüllyedt hallgatólag, érzéketlen és kimerült kedélyállapotjába.

A vár pedig, mert különben is repedezett volt, s mert a báróné Gáspár uram tanácsát, ki többféle reparációkat hozott javaslatba, a költségvetés miatt elfogadhatónak nem találta: a vár, ismétlem, a báró komor mélázatai közt naponként sötétebbé és sivárabbá lőn.

S így történt, hogy András úrfi, az öreg báró legifjabb gyermeke, midőn teljes kort ért, és gyámjától az uradalom igazgatását átvette, már lakóhely nélkül volt, ha tudniillik a huhukkal s vércsékkel együtt szállásolni és az omladékok közt fűtülő széllel megbarátkozni nem akart.

Neki tehát azon középkori alakú kastélyt kellett a dombra építtetni, melyet fönnebb leírtam. Míg e vállalat sikerült, legalább tizenöt év tölt el, s viszont tizenöt év azon bánatban, hogy ily badarsághoz kezdeni örült volt. Haldokló ágyánál hat leány és négy fiú sírt. De e részvét, e fájdalom az Eumenidák bösz dalánál is rémítőbben hangzék a beteg ágyvankosai körül, ki míg szavát el nem vesztette, most fuldokló mellel, és vékony és csaknem szelleti suttogással tért azon rögeszméjére vissza, hogy életének két fő bűne van: egyik, hogy tíz gyermeket hagy hátra; másik, hogy kölcsönzött pénzzel egy kastélyt építtetett, mely minden jószágai becsárának felénél többbe került.

Figyermekei közül a legkedveltebb Albert volt, ki elbeszélésünkben főszerepet fog játszani.

2.

Regényhősünk nagyatyja 1784-ben, márc. 10-én ült földúlt kebelével azon karszékből, melynek vankosai közt elpárolgott lelkéből minden erély, kiégett agyából minden világ, elhalt szívéből minden meleg. Albert pedig 1839 elején, tehát ötvenöt évvel később lépett a patvariából egyenesen a közéletbe mint nagy reményű ellenzéki tag és bálványzott megyeszónok.

Mennyi változott azóta!

A kor más címekkel ruházta fel a hatalmat, más bérruhát adott a szolgásnak.

Eltűntek a nevek, megmaradtak a dolgok.

S egészen más szótárt és új tirádákat kelle tanulni, hogy a parókás évekből örökségül hátrahagyott rögeszmék s gyengeségek e kényes ízlésű korban elfogadhatóvá, kellemessé, sőt divatossá váljanak.

Albert folyékonyan beszélt az átalakult idő nyelvét, amennyire tudniillik ezt magyar szónoktól - ki a Lipcsében megjelent s birodalmi viszonyainkra vonatkozó tiltott könyveken kívül még francia röpiratokat is olvas - akkor igényelni lehetett. Ily jártasságából következék, hogy a nagyatyjához sokat hasonlító meggyőződései, ha nem is fértek szabadelvű nézeteink közé oly szorosan, mint egyik hering a másik mellé, de legalább kiváló s igen érdekes egyéniséggé emelék őt.

Albert szíve mélyében szerencsésnek tartá magát családá régiségeért, azonban a leszármazási fát, mely a vár összeomlása után a kastély éttermében függött, levételé a falról, és az ősök képeit csak művészeti szempontból mutogatá vendégeinek; mert tudta, hogy minden ügynek legtöbbet a túlbuzgó barátok ártnak.

Társalgásában került a kizárólagost, az elkülönítet; sőt, a pártoknál és irodalomban szerepet játszó plebejusok barátságával büszkélkedék; ámbár legközelebbi viszonyait úgy igyekezett intézni, hogy általok a felső körökbeni helyzete erősödjék.

Régen egy arcütés kellett, hogy valaki tekintélyes emberré, lovaggá lehessen. Nálunk ennek helyét a politikai öklözések pótolták. Kit a pártok megkíméltek, elkerülte a befolyás. S Albert báró hatni akarván, a megyének, melyben Keselykő feküdt, táblabírájává lőn, s minthogy többször szónokolt, mint mások, lassankint, ha nem is tanná emelni, de némi összefüggésbe tudta hozni eszméit a kor jellegével.

Az ő rendszerében soha elő nem fordult e szó: felső arisztokrácia, melyért nyíltan lándzsát törni átallá a vidéki vélemények miatt; ellenben költői szín és emberbaráti hév derengett nyilatkozatain, midőn a nagyobb birtokosok befolyása alatt álló kertéseket kelle a választási visszaélések szigorú bírálói ellen védeni.

Albert elfogadta a reformeszméket, s vágya a népképviselő életbe léptetése volt, de semmi sem bosszanthatá őt inkább, mint a pénzembereknek és a tangyártóknak azon törekvése, mely a szavazati jogot képességhez s vagyonhoz akarta kötni.

Midőn e kérdés iránt nyilatkozott, a hő keblű fiatalság tapsaiban részesült, melynek rokonszenvét a magas nézponatok által, honnan részletekre többé leszállani nem lehetett, nyerte meg. Ha valaki közügyeinkre az értelmiségnek befolyást kívánt adni, a báró válaszolá, hogy alkotmányunkat eddig is a bocskoros és gatyás kortések, nem pedig a piperkőcök vagy nyárspolgárok oltalmazák.

"Midőn a tettek órája ütend", így végzé egy híres szónoklatát, és "Európa a szabadságharc táborhelyévé válik: kik fognak küzdeni, győzni vagy meghalni egy nagy eszmeért, egy nagy jövőendőért? Bizonyosan nem az értelmes és gyakorolt juste-milieu, melynek nincsenek sem előítéletei, sem elvei, nincsenek nagy vétkei, de emelkedett jelleme sincs. Nem azon elménc, ügyes, mívelt népek, kik okvetlenül élni és élvezni akarnak. Nem azon kornyadt s érzéki faj, mely minden eszmét, minden dolgot a hiúság és önzés számításaira vezet vissza, tisztán csak egyéni s anyagi számításokra, magasabb cél s eszményi becsérték nélkül. A restauráció és a júliusi forradalom bebizonyították, hogy a nagypolgárságra s tőkepénzesekre a szabadság ügye nem számíthat."

Alkalmasint Albert báró nagyatyja is, ha Mária Terézia kora helyett azon évben járt volna közgyűlésekre, midőn a szónoklat szünni nem akaró tapsokkal fogadtaték, makacs jelleme dacára legalább titkon bevallaná, hogy fia, a megváltozott viszonyok szerint, nem minden ügyesség nélkül védi a régi törekvéseket.

Albert abban is visszaütött őseihez, hogy keble vallásos érzelmektől volt áthatva, és a külső szertartásokat is oly mélyen tisztelé, mint a hiteshiméket.

Ha e hangulat őt a megyei ellenzék néhány tagjaival, kik a papi javaknak közcélokra fordítását sürgették, meghasonlásba is hozta, annál nagyobb volt az öröm a kibékülési percekben, melyek minden közgyűlésen elégszer tölték föl magukat. Mert a kormány lépései valának azok, melyeket Albert báró legtöbb szigorral

bírált. Ő tudván, hogy alkotmányos országban okvetlenül kell lenni ellenőrködő pártnak, többször kinyilatkoztatta, hogy oly viszonyok nem alakulhatnak, melyek közt ő a kormányt hajlandó volna támogatni, s midőn saját elvbarátai lépnének az igazgatás élére, akkor sem szünnék meg folytatni régi és változatlan szerepét - az opponálást.

E hazafi szilárdsága annyira lebájolta a tömeg szívét, hogy végre ki-ki hozzászokott nem venni rossz nevén, ha Kolostory báró a magas papság érdekei mellett olykor kardot emel és gerelyet tör.

Albert tehát, bár egy ős hazafi miatt, ki négy országgyűlésen képviselte a megyét, a párt vezérévé nem lehetett, de legnépszerűbb szónoka volt, s minden elősmeré, hogy noha a vallásügyben Montalembert elveit képviseli, a reformkérdésekben pedig a francia demagógok tanait hirdeti, mégis nemcsak következetes fő, hanem sok gyakorlati tapintattal is bír, és ámbár huszonnegyedik évét alig tölté be, az egész Kárpát-vidéken a legünnepeltebb neve van.

A keselykői kastély, mint említem, sok költségbe kerülván, András bárót annyi adósságba vonta, hogy gazdaságára nem fordíthatott elég tőkét, s midőn körüle minden hanyatlásnak indult, maga mondá: ezen kőhalom egy nagy mauzóleum az eltemetett keselykői uradalom felett.

Természetes volt tehát, miként a fő- és melléképületeket az örökösök terüként oszták el, s az kapott belőlök többet, ki viszonyainál fogva kevésbé érezhette meg.

Albertnek egy egész szárny jutott, hova apja fegyvereit, nagyatyja családképeit, meg az ősi vaskos és többnyire kutyabőrbe kötött könyveket szállította. Lakását, úgy, mint ő értelmezé a kényelmet, igen alkalmatlannak kelle tartania, mert nagyobbik testvérének féltucat gyermeke vala, mindenik vásott, verekedő és oly lármás, hogy a folyosónak - mely Albert szobái előtt nyúlt végig - boltívei az örökös panaszt és kiabálást visszhangozni nem győzték.

Albert e kis koboldokkal - bár rútak és nagyszájúak voltak, s bár ritkán tudott ahhoz vonzódni, mi visszatetsző, és a rosszat inkább szerette, mint a nem kellemest - végtére csakugyan megbarátkozni tudott volna; de azt már éppen nem tűrhette, hogy második testvére, ki minden idejét gazdaságra fordítá, az udvaron a deszkától a hordódongáig egy csoport fakészítménynek raktárt, s még emellett a sertésnyáj számára szérűket állíttatott föl. Harmadik testvére pedig - a megyének erélyességről dicsért alispánja - fenyítő hatalmát a kastély középcsarnoka előtt azon hatályos móddal gyakorolta, mely gyöngé idegzetű szomszédait örökös ingerültségben tartá.

Ennyi ok elég volt, hogy Albert hetekig se menjen haza. Mit annál könnyebben tehetett, mert a vadászatokat igen kedvellette, s mert ámbár a nagyszámú társaságokban többnyire hideg és udvarias vala, de egy-két lelkes nővel nálánál kevés tudta az időt kellemesebben tölteni. Ő a fiatal háziasszonyoknál óhajtott vendég volt, bár a

férjeknél és a leányaikat férjhez adni kívánó anyáknál annál kevésbé.

Albert tudta, hogy birtoka adóssággal van terhelve, emlékezik atyja végperceire s azon vonaglási kínokra, melyek közül a hátrahagyott gyermekre gondolás volt a legiszonyúbb; sejté, mennyire nincs egy polgári sorsú, egy munkával és nélkülözésekkel átszőtt életpályára lélekereje; de viszont büszkébbnek képzelé magát, mintsem úgynevezett jó parti által - mi a zátonyra jutott urak mentődeszkája - kívánjon a papucskormány révébe úszni, hol a szabad matrónak elázott köntösét a házi rabság cifra bérruhájával cserélhetné föl.

Szilárd akarata volt tehát nőtlen maradni.

De huszonhat éves korunkban, ha szándékaink a szenvedélyek világára vonatkoznak, mentől szilárdabbak voltak, annál erősebben rendíthetnek meg; mint a földingás több pusztításokat a szirtes hegyláncokon okoz, s nem a sík és puha alapú rónaságon.

Albert a telet, míg Keselykőn lakott, Kassán szokta tölteni.

Itt ösmerte meg 1841-ben Strahlenheim Adélt, egy német birodalmi gróf s magyar indigena leányát.

Adél, a gyermekszobából tán igen korán társaságokba és báltermekbe lépő Adél; Adél, a naiv és élcés leányka, eleven tűzű kék szemeivel s piros arcával, mely a szelíd érzések holdvilágos éje helyett meleg, szikrázó szenvedélyt ígért; Adél, a magas születésű kisasszony, ki

rokonsági viszonyban volt több mediatizált német családokkal, melyek királyi vérbe is vegyültek; Adél, a Kassán legszebb házat tartó német-magyar főúr három gyermeke közt a legkisebbik, Albertre az első táncvigalmakon s teaestélyeken semmi hatással nem volt.

Később hallá, hogy Adélban sok ízlés és honfiérzelem van, mit a kislánykának egyik barátnéja, ki Albert egyik barátjával jegyben járt, azzal bizonyított be, mert az Albert közgyűlési beszédeit örökké leíratja magának, és könyv nélkül tudja, mint a Miatyánkat, Hiszekegyet és Idvezlégyet.

Ily kitüntetés felébreszté újságvágyát, s tüstént több figyelmet mutatott azon kellemes teremtés iránt, kinél szebb volt a tánc- és zeneestélyeken, de érdekesebb alig.

Adél Kolostoryt örömmel látta maga körül, anélkül, hogy tetszelgési vágyat árulna el, s rövid társalgásain nem azon érzetmélység, melyet Albert nála találni remélt, hanem vidor és szeszélyes ötletek vonultak át.

E hangulat, e modor azért is érdekes volt, mert fiatal lánykáknál a férfiakkal beszélgetésben ritkán föllelhető. Semmi csoda tehát, ha Albert dicsérettel említette Adélt mindenütt, és talán legtöbbször azon barátjánál, kinek mátkája viszont felőle annyi szép véleményét tudta Adélnek.

De majdnem tizenkét év különbség lévén életidejük közt, és az egyik a világ által gyermeknek, a másik korán túl kiábrándultnak tekintetvén, senkinek eszébe nem ötlött ily

magasztalásokban a szerelem előjeleit keresni. Maga Albert is annyira nem gondolt e lehetőségre, hogy női ismeretségeinek Adél előtt szintúgy udvarolt, mint különben.

Strahlenheim grófné, ki leányánál meglepőbb szépség volt, a jó anyák példányának tartaték; mert nem akart többé kitűnni, hogy Adél bámultassék; szerényül öltözködött, hogy toalettire Adél sokat költhessen; még elmés társalgásait is csak azon korlátokig vitte, meddig Adél könnyen elérkezhetett; s mivel ennek kedélye gyermekded örömmel csüggött minden tárgyon, természetes volt, hogy ahol csak alkalom nyílt, e szerencsés vérmérsék ragyogó színekkel lőn az anya által lerajzolva.

Albert gyakran fordulván meg oly házaknál, hol a grófné, nemegyszer hallott tőle érdekes jellemvonásokat Adélról. S bár alig hihető, hogy az elbeszélte történetecskék mindig oly benyomást hagynak hátra, minőt a jó szándékú anya képzelt, csakugyan sokszor volt meglepetve a kecses lánykának magaviselete által, melyben fölolvadni látszott a gyermekded kedély egy ártatlan tetszelgési vággyal, a naivság a számítással, a különködés az ép szívvel, a könnyelműség az érzetmélységgel.

A farsang végén - midőn már minden kifáradt, s mégis kettőzött erővel akart élvezni - néhány kisasszony mamája rendkívül boldog volt, mert bécsi szabójuk egyszerre szokatlan szépségű bálruhákat küldé, s biztos kilátás

lehetett, hogy azok kelméje, szabása és csipkézete közirigylést fog gerjeszteni.

E szerencsés anyák egymással rokonok, Alberttel pedig közeli ismerősök voltak, s ő a báléj előtti délután mást alig hallott, mint készülődést, divatot és különféle eszméket a hatásról, melyet egy köntös színe az arcra, az arc a szívre tesz. Hogy ily széles és ékekkel kihímzett tárgyba a fensőbb körök viszonyai s tévedései mind befértek, s hogy a társalgás fölváltva kedélyes és csípős volt: ezt talán szükségtelen is említenem.

Beszélgetésök alatt belépett Strahlenheim grófné.

- Leányod melyikkel fog új bálruhái közül megjelenni? Fölpróbálta-e mindeniket? Elégült-e? Örvend-e nagyon? - Hamar következtek ily kérdések, más közönyösebbek után.

- Ő csak úgy akar megjelenni, mint a múltkor - válaszolá a grófné az anyai szeretet alig rejthető fájdalmával.

- Lehetetlen! - mondák többen őszinte csodálkozással.

- Makacs fejéből ki nem verhettem szándékát - jegyzé meg az anya szelíd mosollyal, mely barátnéinak értésül kívánta adni, hogy midőn e szót: "makacs", használta, általa nem céloz olyanra, mi kedvelt lányát váddal vagy csak nehezteléssel is terhelné.

- De az istenért! Két táncestélyre egymás után tán nem öltözik egészen hasonlóan?

- A legkisebb szalagig - válaszolá a grófné.
- S miért?
- Mert elhatározta, hogy a múlt bált nem tekinti bálnak.
- Hiszen egyiken sem táncolt többet.
- Mégis száműzi naplójából.
- Talán azért, mert Karolina nem volt jelen?
- Úgy gondolom - mondá a grófnő nyugodtan.

Karolina vala Adélnak azon jó barátnéja, ki, mint fönnebb emlitem, Albert jó barátjával jegyben járt.

E körülmény Kolostorynak eszébe juttatá, hogy ő is szintén kimaradt volt a táncestélyről. Figyelni kezdett tehát a nők társalgására.

- De kedvesem, mért engeded Adélt ennyi szeszélyhez szokni? - szóla félig tréfáson, félig komolyan egy szigorúbb anya, ki leányát szüntelen amiatt leckézte, hogy nem tud érezni, örvendeni, s maholnap "kékharisnyává" válik, míg ellenben Adél, kit olvasottságaért is dicsérnek, ezer aprósághoz ragaszkodni, mindenben részt venni, minden iránt érdekeltetni tudja magát.

- Kegyetlenségnek hinném Adél ártatlan tréfáit megzavarni - válaszolta a grófné. - Különben is: lehet-e boldogabb a lány, mint mikor a világba viszik, s már többé

nem szabad őt gyermeknek tartani?... Az idén még csak házi estélyekre akartam vele menni, de Karolináért, kivel összeszokott, később megváltoztatom föltételemet, s most is nevetve gondolok a harmadik kaszinó-bálra, melyben először lépett ki. A régibb estélyeket mind érdekteleneknek találta, de e bált sokáig nem felejthetné el, s midőn másnap asztalfiókjában keresgéltem, egy kagylószeletrényre találtam, melyre fölírva volt: "Január 23-nak emlékére", s benne egy fehér rózsabimbót láték. S nem boldog-e azon életkor, melyben ereklyénk egy virág s édenkertünk visszaemlékezés egy körtáncra vagy francia négyesre?

Albertnak eszébe jutott, hogy január 23-án, midőn Adéllal társalga, ez tréfából egy, a Karolina mell-bokrétájáról leszakított rózsabimbót nyújtja neki át.

E lány, gondolá most magában, még gyermek szívvel bír, de olvasmányaiból megszerette a szerelmet, és a tavalyi karácsonfa helyett, melyet piros szalaggal és csinált virágokkal angyalok ékesítettek volt fel, már az idénre egy udvarlót óhajtana, kire aggathassa a tündérkincset, melyet képzelődése naponként gyűjt a regényvilágból. S miért ne legyek én az ő Amadisa? Hadd álmodjék!

Kolostory Adélt álérzésekkel elkábítani nem akarta, s nőül venni szándéka nem volt, de hiúságának hízelge a kecses lány vonzalma, s Karolina által naponkint annyi felötlőt hallott e rokonszenvről, hogy megszoká a közéletben is Adél ízléséhez szabni magát; minek aztán következménye az eddigieknél még bizarrabb szónoklatok és egy nyaláb vers lön, teli, mint a perzsa költemények, tarka virágokkal

és égető napfénnel, teli a képzelődés csillámaival a kompozíció egyszerűsége helyett.

A táblabíró igen sok sallangot s kevés jogösmeretet lelt Kolostory beszédeiben, de az előadás elragadtatásig szép lévén, a karzat felett uralkodott. A megyegyűlési fellengéseknél még kétségesebb vala ugyan a szerelmi dalok belértéke, de a tizenöt éves leánykák a világon mindenütt inkább szeretik a felötlőt, mint az összhangzót, és a szép részleteknek adják a babért, nem pedig az egybeillő egésznek; ennél fogva Karolina a menyegzői előkészületek alatt mátkáját már egy dallal lephette meg, melyet Adél tett zongorára, s mely Albert elmeműve volt.

A vőlegény csak leendő arájának gyönyörű kezecskéit bámulta a hangszeren, de Kolostory, ki szintén jelen volt, elragadtatással állítá, hogy Schubert sem tudta volna a dal vadregényes jellegét hűbben visszaadni.

E perc óta kezdé hinni, hogy Adélt határtalanul szereti.

3.

A Strahlenheim-család idegen eredetű volt, s bár a vagyonosok közé nem tartozék jószágai a birodalom különböző részeiben feküdtek.

Adél apja Csehország hegyvidékein egy kis majorátusnak volt ura, melyet - noha magyar birtokaihoz csak úgy hasonlított, mint saskeselyhez a kolibri - kitűnő

szeretettel addig javított, szépített, ruházott be, mígnem az, jövedelem helyett, évenként tetemes ráfizetésekkel jutalmazta.

De e tény éppen nem hangolta le az öreg grófot, sőt új erőfeszítésekre ösztönzette, mik, hogy óhajtott sikert idézhessenek elő, személyes jelenlétét látszottak igényelni.

Mihelyt tehát kitavaszkodott, háznépestől útnak indult, és ösmerősei csak késő ősszel várták vissza.

Kolostory a zágrábi híres körlevél miatt, mely néhány hónapig hazánk életkérdésének tartaték, az alsó vidékeken közgyűlésezett, s négy megyeteremben köszörülte ki ellenzéki szónoklatai által a csorbát, melyet a váradi püspök pásztori levelének védelmezése miatt, egypár évvel régebben, a szigorú pártbarátok véleménye szerint politikai jellemének zománcán ejtett volt.

Szónoklatai dühvel határos lelkesedést gerjesztettek.

S ő azokat legszebb angol papírra írta le, hogy kedves meglepetést szerezhessen Adélnak, ki mióta a vadregényes dalt zongorára áttette, istennővé változott, de kivel a lány közbejött betegsége és saját elutazása miatt csak egy estélyen találkozhaték, s akkor is a grófné oldala mellett.

Nagy volt tehát elégtelensége, midőn Strahlenheimék távollétét hallá.

Később a kassai körök Adél közelgő menyegzőjét kezdték beszélni.

Albert megmosolyogta e badar hírt.

De a hír hetenként újult és erősödött.

Végre Karolina, ki a mézesheteket falun töltötte, férjével Kassára jöven, barátnői közt említé, hogy Strahlenheim a Bereg s Abaúj megyei jószágok kezelését vejének szándékozik átadni, s maga Csehországban marad.

Kolostoryt nőismerősei hamar értesíték e nyilvános titokról.

Ő csupa hiúságból okoskodta ki, hogy Adélba szerelmes; ő képzelődése által tukmálá szívére e szenvedélyt; ő a házasság felől komolyan még nem is gondolkozék, de azért iszonyúan szégyellé ily gyorsan feledtetni, s mert gyanítá, hogy Karolina benne egy házasulót vélt, és most egy mellözött imádót képzel, büszkeségének halálos tördöfés lett volna éppen tőle tudni meg a szétterjesztett hírek valóságát.

Keselykőre utazott tehát, hogy az illedelemnél fogva ne legyen kénytelen Karolinával találkozni.

Midőn alkonyatkor a kastély udvarára behajt, testvérét, a szenvedélyes gazdát, a híd előtt leli, durva szórdaróccal hátán, karikás ostorral kezében, boglyas hajjal, sáros bagaria csizmában, s bár május eleje volt, meleg bárányszőrrel süveggel fején.

Szóval: az elegáns világfinak bátyja úgy nézett ki, mint egy örmény haszonbérő.

- Szervusz, Albert! - sivalgá az, pörge bajuszán pöderítve.

Kölcsönös idvezletek... kézszorítások... és baráti csók, melyet még érdekesebbé a meghalálozott nagyobbik testvér fiai tettek, kik a hídárok alól, a juhakolból, a szalmakazalokról sárosan, piszkosan, rongyosan, sikoltva és ugrálva előnyargalván, Kolostory nyakára, lábára csimpolykoztak, kezét rángatták, csokolák s vad kiabálásokkal tanúsíták szertelen örömeiket a nagybátya megérkezésén, ki Keselykőn mulatása alatt régi könyvekből kivágott képekkel, ólomkatonákkal, fapuskákkal, bonbonokkal és olykor hajtépésekkel nyert tőle rövid időig tartó csendet, hogy Lamartine-t és Chateaubriand-t olvashassa, vagy a haza újjáalakításának óriás kérdései felett elmélkedhessék.

Míg Albert a koboldok megszelídítéséről gondoskodott, míg néhány zsidó üzér és magyar betyár a göbölyök, jármás ökrök és hazajött sertésnyáj közt a behajtó kocsisnak helyet csinált, Kolostory Tamás, a szenvedélyes gazda, öccsét, a híres szónokot, érdekes pénzügyi adatokkal foglalkoztatta.

- Salamon, a vén róka, megint csődöt hirdet, ma zároltattam el a te nevedben felkelhetőit. Korcsmádat tegnap adtam haszonbérbe. Majdnem háromszáz pengő veszett oda körutazásod miatt.

- A zágrábi sérelmet kellett védelmeznem.

- Tudom, de háromszáz pengő elcseppent. Aztán a tisztújítás alatt nyolcszáz forinttal maradtál ez e...i eklézsia pénztárának adós, s minthogy fölmondattak, s ispánodnak nem volt miből hirtelen kicsinálni, én fizettem meg a hátralevő kamattal együtt.

- Köszönöm, Tamás! Egyébiránt lehettek volna kevés várakozással irántam, ki az egyház jogait a papi áldás kérdésében oly hön védelmeztem.

- Elhagyhattad volna, barátom! - válaszolá Tamás cinizmussal. - Mert alkalmasint emiatt küldötte vissza Elmirát, Arabellát és Lucretiát Szendery gróf, azt izenvén, hogy Szelim már egészen elfoglalva van. Lótartásod, mondhatom, Albert, a váradi pásztorlevél óta nagyon csökkent, tetemesen csökkent, mivel nálunk egyedül Szendery gróf tart tiszta fajt... Aztán éppen most jut eszembe - ezzel zsebében keresgélvén, egy nyomtatott levélkét vett elő -, ma reggel kellett 150 forintot háromévi részvény-hátralékért a pesti kaszinónak kifizetni, mert különben nevedet a hírlapokba akarták tenni. A pontosság a legfőbb tulajdon, barátom, Albert! A pontosság.

Ily kellemes társalgás közt érkeztek Albertnek csinosan bútorzott írószobájába, hol a szenvedélyes gazda a dívánra hosszan heveredvén, öblös tajtékpipáját meggyújtá, míg öccse karszékre veté magát, s egy Upmanregaliát vett szivartárcájából.

Hosszú magányértekezés következék, melyet csak az alispánné belépése szakított félbe, kit a két testvér szállására kísért vissza, hol a nagyobbik bátya borzas

gyermekai által sóvárgón körülfogott asztalon tea, vajás kenyér, vékony szeletekre vagdalt nyelv, egy óriás lúd s finom szerednei várt rajok.

A hivatalos ügyekben távollevő alispánnak pirospozsgás nője hat évvel előbb, azon boldog időben, midőn sugárkarcsú derekát két kézzel átfogni lehetett, Pesten bár nem kitűnő szépségű, de vonzó alaknak tartaték, s miatta mostani férjének, ki akkor jurátus volt, párbaja is kerekedett egy huszárkapitánnyal, mert ez, az országbíró őnagyméltósága által adott bálban a táncrend ellenére az ifjú jogász elől kétszer vitte el egymás után Betti kisasszonyt - a későbbi alispánnét -, noha a Themisz növendéke által vala minden francia négyesre még a bál kezdetén felkérve.

Ily ragyogó diadalemlékek mellett, melyet a férj állandóan horda arcán, természetes vala a keselykői magányban elvirágzó, de teljességgel el nem aszott, sőt életelebenségtől pezsgő nőnek élénk részvéte a nagyvilág s annak egyik képviselője, Albert báró iránt.

Apadhatlanok voltak tehát nyájassága és kérdezősködései, s Tamásnak, a szenvedélyes gazdának, ki a madarakkal ébredett fel, és még álmában is terveket készített, nem kevés bosszúságára már csakugyan éjfél lőn, midőn az érdekes csevegés véget ért.

- Sógorasszonyom - szólt Albert a folyosókon haladva - elmés, eleven, szellemdús nő.

- És nincsenek gyermekei - válaszolta Tamás, folytatva öccse magasztalását.

- Ez sok örömtől foszthatja meg.

- De gazdasága gyarapszik, míg a másik testvérünk özvegye számunkra is elég fogyasztóval látta el a családot.

Tamás úr inkább gyakorlati, mint kedélyes megjegyzése már az Albert írószobájában történt, hol a szenvedélyes gazda, szokása ellenére, még legalább két órát mulatott.

Búcsúzásakor Albert arca izgatott s testvéréé elégtelt volt. Az íróasztalon pedig bankjegyek, vakító szépségű körmöci aranyok és pesti kereskedőházakhoz utalványozott váltók csomaga hevert.

Másnap délután Albert báró Keselykőről Pestre utazott; mert Tamás, hogy őt alkalmatlan hitelezőitől megmentse, gazdasági és pénzügyi viszonyainak rangirozását elvállalta.

De Albert szeme előtt a pesti lakás, mellyel ragyogó irodalmi és politikai tervek voltak összefonva, már Miskolcon kezdett eredeti varázsából veszteni. Debrecenben nem sok regényes színnel bírt, Szolnokon prózai oldalait tárta fel, a rákosi homokon pedig unalmasabbá vált, mint azon avar tér, melyen kocsija lomhán mozgott, mint a fakó fűvény, mely a kerék küllőjéig tolta magát föl, mint a tompa szélzsivaj, mely egyhangún zúgott körülötte, s a buckákat föltúrva, epeszín

lepelt terített a láthatárra, és a nap arcát rőtте, a tiszta aransugárokat rézsárgává tette.

Albert ülése alatt szép őszlet pénz hevert, s a kocsiláda reá oly hatást kezdett bűvös tartalmával gyakorolni, mint a régi jósnőkre a csodaerejű háromlábú szék: izgatta idegeit, emelte képzelődését.

Keselykőről a Gellérthezig menni, midőn a Cordillerákig vagy az Ararátig is lehetne: ezen eszme szerinte már csak a tűzok vérmérsékéhez volt méltó, mely örvend, ha szárnyai úgy fölemelik, hogy lábát a barázdagörhez és katángkóróhoz nem üti.

Pestre jövetelével tehát elhatározá a költöző madarakkal barangolni be földet és tengert, s más-más égövek alatt keresni világösmeretet, szórakozást és feledést...

Szórakozást és feledést: különösen e két vágyat szötte minden tárgyhoz, mely a Bécsbe induló gőzhajón szemébe tűnt.

Szórakozás és feledés végett fogyasztotta a berlininél is gyöngébb teát, az avas olajú szardínokkal s a Hortobágyon pácolt westfáli sonkával együtt; feledés és szórakozás végett egy pohár rajnait ürített ki; szórakozás és feledés végett festvényi redőkbe vont a derekán és nyakán a birminghami sált, mely azonkívül, hogy regényes tournure-t adott egész alakjának, gyomrát és mellét a reggeli híves fuvalmak ellen célszerűleg védte; szórakozás és feledésért tekintett a csinos nőkalapok alá, s beszéle egy kék szemű hölgyecskének a visegrádi várról, melynek

romjai előtt hajóztak el, annyi érdekes mesét, regét, hagyományt és történetet, hogy utoljára minden kecses nő hallgatójává vált, s körös-körül kezdték suttogni nevét, melyet a nagy megyeszónok valamelyik fiatal bámulója fedezett fel; szórakozás és feledés kedvéért vonult Albert, miután egyénisége iránt kétségtelen érdeket költött, a hajóterembe, s ott egy díván szögletére plasztikai kellemmel borulván, komoly olvasmányokkal tölté az egész délelőttet, talán nem is gondolva a veszélyes hatásra, melyet az érzékibb nőknél kitűnően szép termete, az érzélgősnél pedig ábrándos tekintete és eszmeködös homlokának borongásai gerjesztettek; szórakozás és feledés kedvéért ült késő estve a kártyához, s mert a szerencse oldala mellett volt, látható elégtelenséggel gyúrta a bankjegyeket pénztárcájába; végre másnap délelőtt a gőzös Bécsben kötén ki, Albert szórakozás és feledésért szállott a *Főherceg Károly*-ba, fagylaltozott Dehnenél, vetett virágfüzért Unger Karolina lába elé, nevetett Scholz bohózatain, andalgott Daum elysiumában, s a józsefvárosi színházból egy kardalnoknének olykor magyar népdalokat tanított be, egy csinos kis budoár vonzó félhomályában, hol a válogatott bútorzat, a szép képek, szövetek, hímzett művek, virágvázák és ezüst pipereasztal igen kedvező véleményt gerjesztettek benne udvari tanácsos Pickerle úrnak művészi érzékéről, kit, bár látni sohasem volt szerencsés, minden tekintetben jóízű férfinak tartott.

Miután vándorunk a birodalmi fővárosban négy hónapig irtogatta szívéből a szép Adél emlékét, Münchenbe ment, hogy Raffaello és Correggio istenalakjai előtt még sikeresebben feledhesse a hűtlen lány bájvonásait. Később

Salzburg tündérvidékein, Innsbruckban, a tiroli havasok közt, az Appenninek virággal hintett lábainál, a hegedülő vagy legalább hegedűt készítő Cremona utcáin, Majlandban, s ott különösen a világhírű Della Scala színház üres padjai közt kívánt találkozni az őt gondosan kerülő feledéssel, s miután nem remélte ezt többé váltott lovakon és postakocsin utolérhetni, a genuai öbölbe sietett, tudván, hogy Byron lord is szaggatott kedélyéről az életunalom epéjét tengerhullámokkal szokta volt lemosni.

Hermina szeptember 30-án indult, néhány órával Albert megérkezése után.

De a tenger, melyet most először látott, annyi varázssal bírt, s minden habregésével oly rábeszélőn hatott utasunk képzelődésére, hogy eltökélte nem várni a közelebbi gőzösre és még az éjet hajón tölteni.

Jegyet váltott tehát Civitavecchiába.

Azonban útlevelével, mely ellen kifogásokat tettek, annyi ügy-baja volt, hogy a naszáddal, éppen midőn a horgonyt felvonták, érkezett *Herminá*-hoz, s alig maradt ideje belépni.

4.

A tengerből gyönyörű panorámája, a lélekemelő benyomások, melyek bűbajos gyorsasággal változtak, a víztükör, mely az előterén ezüst foszlányokat vetett fel,